

NAXÇIVAN: 5000 illik tarix, 101 illik muxtariyyət

Beşminillik tarixin ərməğanı, qədim mədəniyyət ocağı, füsunkar təbiət mənzərələri ilə əsrarəngiz cənnətməkan, Azərbaycanın döyünən ürəyi, Naxçıvan. Uca dağları, qocaman qayaları ilə yaşıl folkloru, milli dəyərləri, zəngin mətbəxi ilə bu təbiətin əkizi özü haqqında özü söhbət açır.

Gəlin bu diyara... Gecələrinin ulduzək sayrışan işıqlarının bülür dənizə bənzer sularında Nuhun gəmisinə əyləşin, "Dünya tufanı"nı dinləyin bu diyardan, o, sizə minilliklərdən danışacaq. Nuhun gəmişi ilə yaşıl olduğundan, Gəmiqayanın sirrindən, İslam mədəniyyətinin beşiyini yürüdəməsindən, Manna, Midiya, Atropatena, Əhəmənilərə, Ərəb xilafətinə, Xürrəmilər hərəkatına, Salarilər, Rəvvadilər, Səlcuqlara şahidliyindən, bu məmləkətin qəlb döyüntüsü Naxçıvan şəhərinin 40 ilədək Atabəylər dövlətinin paytaxtı olmasından danışacaq. XIII əsr monqol işğalından, Hülakülər, Elxanilər dövründən, XIV əsrin Qızıl Ordasının Toxtamışından, Əmir Teymurun Əlincəyə 14 illik qara sevdasından danışacaq. Naxçıvanda intişar tapmış hürufilik təriqətindən, bu təriqətin yaradıcısı Fəzlullah Nəiminin Əmir Teymurun oğlu Miranşah tərəfindən edamına şahidliyindən söz açacaq. Dinlədikcə onun söhbətlərini nəvələrimizin soyuq qış gecələrində isti soba başında söylədikləri doyumsuz nağılların qəhrəmanlarını tapacaqsınız bu diyarda. Mühəribələr, işğallar, mübarizələr, müdafiələr, qəhrəmanlıqlar əsr-əsr bu yurdu tarixini, bu gözəl coğrafi mövqeyə həsədi, onu əldə etmək istəklərini qoyur ortaya. Səfəvilər dövlətinin Naxçıvanı fəth etdiyini, XVI-XVII əsrlərdə Səfəvi-Osmanlı mühəribələri ucbatından əldən-ələ keçdiyini, dəfələrlə qarət olunaraq dağıdılmasını "xatırlayır" bu diyar. Naxçıvan xanlığı dövründən, bu xanlığın paytaxtı olmasından, Kəngərliyədən bəhs edir, Türkmənçay, Qars, Moskva müqavilələrinə münasibətini bildirir. Erməni daşnaklarının başına gətirdikləri oyunları hər daşına, qayasına hopan faktlarla səsləndirir, Türk-Araz Respublikasının, Naxçıvanın muxtariyyətinin yaradılmasının səbəblərini açıqlayır bu gözəlliklər yurdu. Bu söhbətlərdə bəzən çarəsizliklər, bəzən haqsızlıqlar, bəzən də mübarizlik, əyilməzlik duyulur.

Danışır Naxçıvan, saatlarla olanlara-keçənlərə şahidliyindən danışır... Bədxah qonşusu Ermənistandan, onların torpaq iddialarının heç bitməyib, əsrlərlə davam etməsindən, şəhidlərindən, oğul həsrətli ata-analardan, ata həsrətli uşaqlardan söz açır. 70 il sovet imperiyasının buxovlarında əzilən diyar kimi danışır. Naxçıvanın ermənilər tərəfindən blokadaya salındığı 1990-cı illərdən danışır. Blokadanın ilk illərində insanların üzleşdiyi çətinliklərdən, məşəq-qətlərdən, məxsus olduğu Azərbaycanın müstəqilliyi uğrunda buradakı mübarizələrindən, bu diyarın rolundan, mövqeyindən, Ulu Öndər Heydər Əliyevin Yaradanın bu torpağa bəxşişi, bu torpağın övladının millətinin, dövlətinin xilaskarı olduğundan danışır.

Gəzin qarış-qarış bu diyarı, dinləyin söhbətini... Muxtariyyətinin 101-cü, müstəqilli-

yinin 34-cu, blokadalı həyatının 35-ci və blokadalı-inkişafı, tərəqqili dövrünün 31-ci ilini yaşayan bu diyarı dinləyin. Addımlayın səkilərlə, küçələrlə, bu qədim diyarın hər addımında şəhərində, kəndində təmənnaş baxa biləcəyiniz muzeyləri – Heydər Əliyev Muzeyi, Dövlət Bayrağı, Tarix, həmçinin Ədəbiyyat, Xatirə, Cəmişid Naxçıvanski

özündən danışır. Azərbaycan dramaturgiyasının təməl daşı olduğunu söyləyir. Bu yurdu kəlmə-kəlmə, misra-misra anladır.

Nuh Peyğəmbərin məzarı, Xan sarayı, Naxçıvanqala, Əlincəqala, Möminə xatın, Güllüstan, Qarabağlar türbələri, Xanəgahı, Buzxanaları, qədim hamamları ilə tarixin özüdür Naxçıvan! Bütün bunların fonunda

sülalələri – Kəngərliyərlə, Naxçıvanskiyərlə tanış olun. Bu heykəllər şəhərində Dədəmiz Qorqudu qopuzunu sinəsinə sıxıb söylədiyi nəsihətlərini, Koroğlunun Misri qılıncını siyirib igidlik, qəhrəmanlıq dərslərini, Babəkin azadlıqdan gözəl başqa heç bir şeyin olmaması barədə mübariz söhbətlərini dinləyin.

muzeyləri, Cəlil Məmmədquluzadənin, Hüseyn Cavidin, Məmməd Arazın ev-muzeyləri, Bəhrüz Kəngərli, "Xan Sarayı" Dövlət Tarix-Memariq, Xalça, Açıq Səma Altında muzeyləri, yurdumuzun bölgələrinin salnaməsi olan tarix-diyarşünaslıq muzeyləri ulu keçmişinin, ədəbiyyatının, mədəniyyətinin daşlaşmış səhifələrini vərəqləyir,

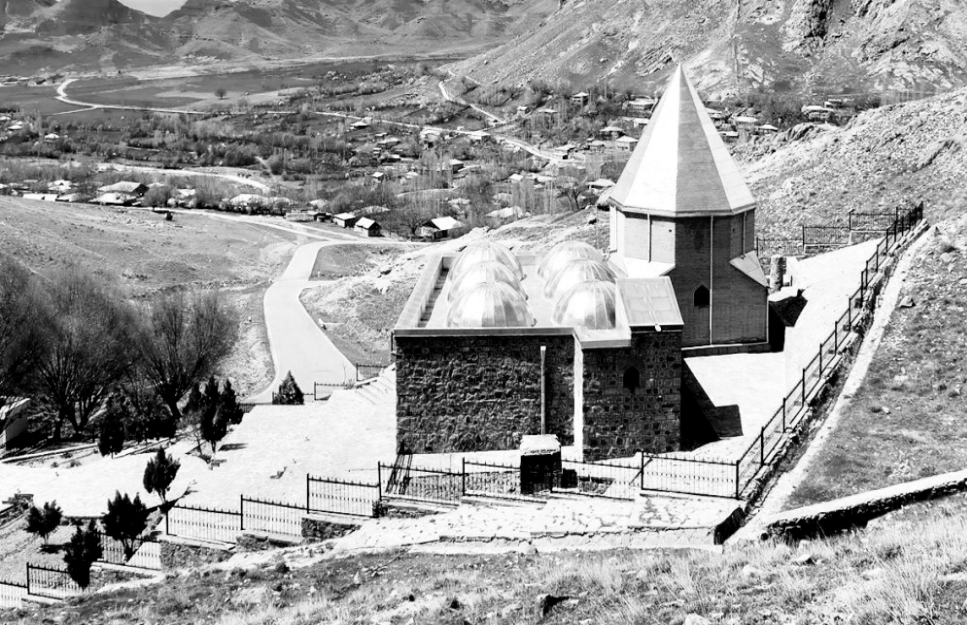
müasir universitetləri, kitabxanaları, kinoteatrları, yaşayış binaları, park, xiyabanları, müasir tikililəri ilə qədimliklə müasirliyin çiyin-çiyinə mənzərəsini seyr edəəcəyiniz məkandır Naxçıvan!

Bu diyar hər addımda tarixindən söhbət açır. Xan sarayına gəlin, Naxçıvan xanlarının bu möhtəşəm iqamətgahında xanlar

İslam mədəniyyətinin beşiyi Naxçıvan qədim İmamzadə, məscid və pirlərdən söhbət açır. Ulu Yaradanın möcüzə əsəri olan "Əshabi-Kəhf"lə ümidlərin, pənahların, niyyətlərin, arzuların, gerçəkliyin ünvanı olan Naxçıvan!

Ardı Səh. 6

NAXÇIVAN: 5000 illik tarix, 101 illik muxtariyyət

Əvvəli-Səh-5

Qədim yallılar yurduudur Naxçıvan. Şərunun el yallıları ilə xalqın etnoqrafiyasının güzgüsü, folklor qaynağı, festivallar diyarıdır, Naxçıvan. Bu diyar ərər, ərənər oylağı olan Naxçıvanqaladan zaman-zaman söhbət açıdca bu gün burada milli dəyərləri, adət-ənənələri, əkinçilik mədəniyyəti ilə bağlı keçirilən festivallar, cəngi üstündə köklənmiş gənclərimizin fləşmobları keçmişlə müasir dövr arasında möhtəşəm bir körpü salır. Bu körpü gəncləri əcdadlarımıza qonaq aparır. Gənclər onların söhbətlərini dinləyib nəsihətlərinə qulaq asdıqca, bu diyarın layiqli övladlarına çevrilirlər.

Bütün dövrlərdə elm məbədi sayılan, hər il yüksək ballarla tələbə adını qazanan gəncləri ilə Azərbaycan təhsilinin qururudur, Naxçıvan! Universitetlərində, kolleclərində yetişdirdiyi sabahın qurucularının himayədarı, xarici ölkələrdən bu elm ocaqlarında təhsil almağa gələn gənclərə açıq qapıdır, Naxçıvan!

İdmanın geniş meydanı, şahmata – dünyanın zəka sahiblərinə qucaq açan, beynəlxalq çempionatlar mərkəzidir bu diyar. Gənclərin asudə vaxtlarını, istirahətlərini qoynundakı zəngin fondlu kitabxanaları, kinoteatr, kafe, park, Əyləncə adası, istirahət mərkəzləri ilə təşkil etməklə yenə də özündən söhbət açıdca köksünə sığdırdığı “Qızlar bulağı”ndan – gənclərin əhd-peyman ocağından, isti yayın sərin guşəsi “Bazar gölü”ndən – var olanlardan, yaradılanlardan danışır.

Gənclər ilə bərabər, yaşlı insanlara da qayğı bəsləyir bu diyar. Onlara güllərin çiçəklərin, yaşıl-lıqların ağışuna aldığı park və xiyabanlarda nəvə-nəticələri ilə gözəl istirahətli xoş saatlar yaşadır. Təqaüdcülər evinin qapılarını insanların üzünə açmaqla buranı yaşlıların görüşmək, söhbətləşmək, paylaşmaq ünvanına çevirib.

Dəniz səviyyəsindən yüz metrnlərlə yüksəklərə sığınan, yaşıllıq bütün tonlarını dağına-çəməninə səpən, doyumsuz gül-çiçəyi, buz bulaqları, heyrətamiz havası ilə qonaqlarını salamlayan Batabatın, Göygölün anasıdır Naxçıvan! Dörd bir tərəfini, sanki igidlərinin qızını-gəlinini qoruyurmuş kimi saran uca dağlarının zirvəsi buludlarla öpüşən diyardır, Naxçıvan. “Şişpapaqlı” bu dağların uca zirvəsindən daşların bağrını yara-yara süzülən, torpağın altından qaynayıb çağlayan 230-dək buz bulaqları, su mənbələri ilə süfrələrin yaraşığı, şəfa ocaqları, həm də təbii və mineral sular muzeyidir, Naxçıvan. “Badamlı”sı, “Sirab”ı, “Vayxır”ı, “Darıdağ”ı, “Nəhcir”i,

“Gülüstan”ı ilə dünyanı gəzən bir bəxtəvərdir, Naxçıvan!

Dünyanın neçə-neçə ölkəsindən yuxarı tənəffüs yolları, ağciyər xəstəlikləri və allergiyalardan əziyyət çəkib Duzdağ Fizioterapiya Mərkəzinə – bu duz qalereyasına gələnlərə bir udum nəfəslə şəfadir, Naxçıvan!

Dağ-dərələrinin yetirib-bitirdiyi saysız-hesabsız nemətlərin hər biri unudulmaz damaq dadıdır. Bağ-bağatlarının bu yerlərin bol oksigenli, təmiz havasından, saf suyundan ərşəyə gələn yüz çeşidli meyvəsi – alması, heyvası, göycəsi, cəvizi, badamının dad-tamı bir başqa, görünüşü bir başqadır. Torpaqdan boyverən min adda, min bir dadda, hər biri bir dərindən dərmanı olan bitkilərin – keklikotunun, həmərsinin, yemişanın, baldırğanın, yarpızın, nanənin, qantəpərin vətənidir, Naxçıvan!

Təbiət gözəli Ordubadla qürur duyan, Şahbuzunun hüsnünü oxşayan, alınmaz qalası Sədərəkə öyünən, Culfasını Arazın nəğməsi ilə böyüdən, Babəkine xalqının igid övladının adını verən, Kəngərlisini – sonbeşiyini bağrına basan müqəddəs anadır, Naxçıvan! Paytaxt şəhərinin qədim məhəllələri – Ağabəylilər, Atabəylər, Anbar, Cığıllı, Cığatay, Çaparxanlı, Dabbaqxana, Dizə, Əlixan, Xıncov, Xoylu, Kəngərli, Qala, Qaraağac, Qurdlar, Şahab, Sallaqxana, Sarvanların hər biri bu qədim şəhərin bir tarixi guşəsi, bir sənətkarlıq ocağı, özünəməxsus adət-ənənəsi olan bir bölgəsidir.

Bu yurdun zəhmətsevər, torpağına, elinə bağlı insanların həmdəmidir, Naxçıvan. Köksündə əkinçiyə-biçinçiyə yer verən, taxıl zəmisini, ətirli çörəyidir, göz baxdıqca uzanan, insanların bir qoyub min götürdüyü bərəkətli torpaqdır, Naxçıvan! Dağlarının, düzlərinin min adlı, min bir dadlı nemətləri ilə hər bir sakininə ruzi payı ayıran ata ocağıdır, Naxçıvan. Ulu Tanrının insanlar üçün ruzi mənbəyi yaratdığı arıların vurulduğu, aşıq olduğu məkandır, Naxçıvan! Yaylaqlarında, obalarında bol yaşıl otlarıyla qoyun-quzusunun bol südünü yağa, pendirə, qatığa, şorə çevirən kənd adamlarının ehtiyacıdır, Naxçıvan!

Təbiətinin rəngarəng gül-çiçəyi, bitkiləri ilə boyadılan ölçim-ölçüm yunun hanalarda sıralanan ipliyi, xalçalara vurulan min bir ilmə, naxış, hər biri tarixin bir səhifəsi olan qədim xalçalarına həkk olunan milli ornament, butadır, Naxçıvan!

Qonaqpərvər, xoşxasiyyət insanların yurduudur bu diyar! Milli mətbəxinin məşhur ət qovurması, ərıştəsi, qayğanağı, qaysavası, kətəsi, lavaşı, çasıırı, baldırğanı ilə damaq dadıdır, Naxçıvan!

Naxçıvan sakinləri kimi, qonaqlarına,

buraya üz tutan turistlərə yanlarında heç bir bələdçi olmadan özündən söhbət açmağa, danışmağa bilir. Təyyarədən enib, hava limanının möhtəşəm binasından bu diyara üz tutanları burada güllər qarşılayıb, qayıdarkən də güllər yola salır. O güllər illərdir, zəhmətin göz yaşları – alın təri ilə suvarılıb, gözoxşayan olub. Bu yolda yurdun əzəmət simvolu olan Haçadağının modeli ilə qonaqlarını salamlayıb, “xoş gəlmisiniz”, – deyir, Naxçıvan!

Dağ qürur, müqəddəslik, tarix, yaddaş

deməkdir. Bunlardan bəhs edən həmin model bu torpaq haqqında ilk təəssürat yaradır. Naxçıvan sakinlərinin məftunu olduğu kimi, qonaqlarının da xoş təəssüratlarının diyarıdır. İstirahət, gəzmək üçün hər il seçim edilən, hər kəsin heç də hər yerdə rast gəlmədiyi, 5000 il yaşlı, keçmişinə sadıq, bu günü heyran edən, qonağını yola salarkən “bir də mənə dön”, – deyən, danışan diyardır, Naxçıvan! Bir sözlə, hər şeyi ilə, bütövlükdə, hüzurdur, Naxçıvan!..

Mətanət Məmmədova